

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕРМЕНЕВТИЧНОГО МЕТОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ ФЕНОМЕНА ВІДКРИТОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Створення нових юридичних знань потребує міцного методологічного фундаменту, тому його розроблення і вдосконалення має постійно перебувати у центрі уваги як загальної теорії правової науки, так і галузевих наук. Проблеми методології права продовжують привертати увагу правників, свідченням чого стають наукові дослідження у цій сфері. З-поміж іншого вчені активно вивчають проблеми застосування герменевтичного методу у праві. Так, великий внесок у розвиток вчення про методи пізнання політико-правових явищ і процесів, у тому числі про теорію герменевтики, зробили як вітчизняні (Т. Дудаш, А. Заєць, С. Квіт, М. Козюбра, А. Колодій, Ю. Оборотов, П. Рабінович, О. Скакун, О. Сурілов, С. Тимченко, В. Титов та ін.), так і зарубіжні (С. Алексєєв, А. Васильєв, Я. Джарві, Д. Керимов, М. Марченко, В. Нерсесянц та ін.) вчені.

Отже, об'єктом цієї статті є застосування герменевтичного методу у дослідженні феномена відкритості суспільства. Предметом статті є актуальні методологічні аспекти використання герменевтичного методу у дослідженні феномена відкритості суспільства, в контексті відповідної концепції К. Поппера.

Мета статті полягає у вивченні питання застосування герменевтичного методу у дослідженні феномена відкритості суспільства. Автор статті поставив завдання: зробити аналіз теорії герменевтичного методу і виявити взаємозв'язки між цим методом та процесом вивчення феномена відкритості суспільства. Методи дослідження: системно-логічний, аналіз, синтез, концептуалізації, діалектичний тощо.

Як відомо, слово «герменевтика» (грец. тлумачення) походить від імені давньогрецького бога Гермеса, який тлумачив людям волю богів. Герменевтика означає мистецтво тлумачити щось незрозуміле чи навіть викривлене, пояснювати сенс чужої мови чи знака. Починаючи від часів античності, протягом багатьох століть герменевтичний метод використовувався переважно у галузі теології. Лише наприкінці XVIII — на початку XIX ст. відомий німецький філософ, богослов і філолог Фрідріх Ернст Даніель Шлейєрмахер (1768–1834) здійснив вдалу спробу відокремлення загальної теорії інтерпретації від теології та наукову систематизацію герменевтики [1, 5, 46]. Пізніше теорію герменевтики розвинули такі мислителі, як В. Дільтей, Е. Гуссерль, А. Бергсон, Г. Г. Гадамер, М. Гайдеггер, П. Рікьор та інші.

У дослідженні концепції відкритого суспільства К. Поппера (1902–1994) і праць прибічників цієї концепції герменевтичний метод займає одне з ключових місць. Ґрунтовне вивчення творчої спадщини К. Поппера дає підстави вважати, що вчений широко застосовував метод герменевтики під час обґрунтування ідеї відкритості суспільства.

Важливим для розуміння теоретико-правового змісту і сутності попперів-

ської концепції стали принцип «герменевтичного кола» Ф. Шлейєрмахера і розроблені ним правила інтерпретації тексту. Згідно з цими правилами, ми зробили загальний огляд джерельної бази нашої наукової роботи, дослідили стиль автора у мовному і мисленому сенсі, з'ясували мету твору, виходячи зі змісту й адресата, встановили взаємозв'язок між окремими попперівськими ідеями в межах єдиної цілої концепції відкритого суспільства. При цьому розуміння вчення К. Поппера здійснювалось у єдності дивінаційного (інтуїтивного) і пояснювального методів, враховуючи, що будь-яка інтерпретація виступає лише приблизним розкриттям автентичного задуму автора.

Вищезгадані розробники теорії герменевтики у своїх дослідженнях роблять акцент на необхідності врахування мовного стилю автора того чи іншого твору (стилістичного забарвлення і значення морфологічних, лексичних і синтаксичних мовних одиниць) у процесі здійснення тлумачення його праць. Мова виступає єдиною передумовою герменевтики. Разом з тим для адекватного розуміння мови автора, зокрема сенсу вживаних ним понять (наприклад, історизм, верховенство правового закону, відкрите суспільство), сформульованих ним концепцій (критично-конвенціональної легітимації державної влади, відкритого суспільства та інших), теорій (скажімо, демократії, прав людини) тощо, слід отримати повне і чітке уявлення про обставини його життя.

Правила застосування герменевтичного методу не містять винятків для проведення наукових досліджень в галузі історії вчень про державу і право. Тому інтерпретація попперівської концепції відкритого суспільства в контексті його політико-правового вчення вимагає обов'язкового врахування особливостей світогляду К. Поппера на основі власного соціального досвіду і безпосереднього сприйняття життєвої сутності, через вивчення його автобіографічних відомостей.

У першу чергу нас цікавлять місце і час народження дослідника, умови становлення особистості, тобто роль сім'ї та інших родичів, друзів і знайомих, інститутів школи та університету у процесі соціалізації дослідника (здобуття ним знань, формування поглядів і переконань тощо). Адже лише ці відомості дають можливість зрозуміти мотивацію вченого під час визначення ним сфери своїх наукових інтересів, здатність на належному рівні розв'язувати наукові проблеми, ступінь об'єктивності дослідника і багато іншого.

Тому для нас важливо знати, що Карл Раймунд Поппер народився 28 липня 1902 р. у Хіммельгофе поблизу Відня і лише шести років не дожив до кінця ХХ століття (пішов з життя 17 вересня 1994 р. в Лондоні). Його батько Симон Поппер був доктором права Віденського університету. Він особливо цікавився епохою еллінізму і філософськими соціальними ідеями XVIII і XIX століть. Це відобразилось на домашній бібліотеці, яка значною мірою складалася з книг історичного і філософського змісту. Згадуючи вплив сім'ї та всього оточення на свій ранній розвиток, К. Поппер зауважив: «Книги стали частиною мого життя ще до того, як я зміг їх читати» [2, 3–7]. Він був одним з небагатьох мислителів, чия творчість визначила характер філософії, логіки, державно-правової та соціально-політичної думки ХХ і нинішнього століть. Його особистість

і творчість оцінювали дуже високо. Так Р. Дарендорф вважав К. Поппера «одним з дійсно великих людей ХХ століття», а попперівську концепцію відкритого суспільства Б. Рассел визначив, як «сильний і глибокий захист демократії» [3, 15].

Юність та молоді роки К. Поппера збіглися у часі з великими соціальними потрясіннями у Європі: першою світовою війною, революціями, економічними кризами тощо. У цей час активізується діяльність різноманітних політичних партій та інших соціальних рухів, у діяльності яких К. Поппер бере активну участь. На формування його політичних поглядів вплинула зустріч і подальша дружба зі студентом Ризького університету Артуром Арьдтом (учасником революції 1905 р. в Російській імперії), який познайомив К. Поппера з соціалістичними концепціями, у тому числі з вченням К. Маркса. Ця дружба, а також щире і глибоке зацікавлення майбутнього вченого хвилюючими соціально-економічними ідеями і проблемами тогочасної Європи обумовили його віру в істинність марксистського вчення. «Я був марксистом до 17 років... Прочитав «Маніфест Комуністичної партії» та інші праці Маркса», — зазначив видатний теоретик відкритого суспільства [2, 7–8; 5]. Швидше за все, тут К. Поппер мав на увазі своє некритичне сприйняття марксистських ідей та дій більшовиків, що були начебто єдино вірними провісниками цих ідей. Крім того, у такому юному віці неможливо повною мірою збагнути смисл вчення К. Маркса. Ґрунтовне вивчення Марксових праць і доведення допущених у них помилок К. Поппер здійснив лише у зрілому віці, і поштовхом до такої роботи стануть події Другої світової війни. І тоді з ретельного аналізу його праць ми зможемо дійти висновку, що, по суті, марксистом він залишався все життя.

А поки що майбутній мислитель проявляв великий інтерес до природознавства та філософії науки. Від свого друга А. Арьдта юний К. Поппер засвоїв критичний характер мислення і прагнення дійти до джерел знання. Навчаючись у Віденському університеті, він відвідує лекції з історії, психології, філософії. Але невдовзі К. Поппер почав займатися самостійно, приділяючи особливу увагу вивченню актуальних у ті часи соціальних концепцій і теорій. Врешті у 1928 р. він отримав науковий ступінь доктора логіки у Віденському університеті, захистивши дисертацію з проблеми методу в психології мислення. А у 1934 р. була опублікована праця «Логіка та ріст наукового знання», яка зробила його ім'я всесвітньо відомим. Тому методологічний рівень виконання попперівських робіт дуже високий, зокрема логічність його концепції відкритого суспільства не викликає жодних нарікань чи сумнівів у її неспроможності.

Утім, зовнішні обставини змусили Поппера повернутися до соціальної проблематики, яка цікавила його у юності. Так, у 1937 р., передбачаючи аншлюс Австрії 1938 р., мислитель змушений покинути свою Батьківщину і виїхати за межі Європи, охопленої насильством з одного боку фашистів, а з другого — комуністів. Тогочасні трагічні події, що відбувалися у світі (прихід до влади фашистів, поширення тоталітарних режимів у країнах континентальної Європи, Друга світова війна), справили на К. Поппера тяжке враження і породили в

ньому потужний супротив. Він від'їздить до Нової Зеландії у м. Крайстчерч, де в місцевому університеті отримує посаду викладача філософії, і з цього часу приділяє велику увагу філософсько-соціологічним і політико-правовим проблемам суспільного розвитку [4, 74]. Місцеві бібліотеки були досить слабо забезпечені науковими працями, тому К. Поппер просить своїх друзів надіслати йому відбитки статей наукових журналів, які були недоступні у Новій Зеландії. В результаті він створив фундаментальну двотомну працю «Відкрите суспільство та його вороги» (1945), а також цикл статей, які пізніше ввійшли до збірки «Злиденність історизму» (1944–1945, у вигляді книги — 1957), що стало своєрідною формою його участі у війні проти тоталітаризму.

У цих роботах К. Поппер спростував усі постулати тоталітаризму, обґрунтував переваги демократії і поняття «відкритість суспільства». Функціональний стиль його мови відзначається високим рівнем науковості, зокрема інформативності. Зазначені роботи містять емоційно нейтральну лексику, низку спеціальних термінів з філософії науки (наприклад, есенціалізм, номіналізм), правознавства (аттичні деми, діке, закон, право, справедливість та інші), політології (скажімо, лутократія, тиран), соціології (наївний монізм, критичний дуалізм тощо), психології (наприклад, насильство, терпимість), економіки (вартість, капітал тощо) та з інших наук, а також дуже великий обсяг приміток, де він уточнює і додатково обґрунтовує свої думки. Мовний стиль автора зазначених робіт не містить жорсткого ригоризму і спонукає до дискусії.

У попперівських працях йдеться про герменевтичну проблематику, яка завжди стає дуже актуальною в перехідні історичні епохи, коли відбуваються ґрунтовні соціальні трансформації, що супроводжуються переоцінкою цінностей [6, 22]. Цю проблематику мислитель розглядає на прикладі більшовиків, які, навмисно викривляючи зміст соціалістичних ідей, прирікали суспільство до неминучості настання насильницької революції, що тягло за собою численні людські жертви. Хоча деякий час він був прихильником комунізму, оскільки після промови Л. Троцького, виголошеної ним у Брест-Литовську з приводу укладання мирного договору з Німеччиною, повірив у щирість намірів комуністів розвивати суспільство мирним і демократичним шляхом. Утім невдовзі К. Поппер зрозумів, що більшовики спрощено розуміють Марксове вчення про державу і право: мовляв, пролетарської революції не уникнути, оскільки у суспільстві є велика маса пригнічених пролетарів, які прагнуть будь-що отримати більше прав і свободи, чого не можливо досягти за існуючого державного ладу. За їх логікою, суспільство приречене на революцію і розбудову комуністичного устрою. Тому всі люди мають прагнути здійснити цю революцію будь-якими засобами. А тих, хто не погоджується з такими «очевидними» фактами більшовицьких ідеологів, слід знищувати.

К. Поппер вирішив спростувати думку про можливість створення точного й обґрунтованого прогнозу соціального розвитку. Він довів, що помилкою буде інтерпретувати фашизм як останню стадію капіталізму, а комунізм — як останню стадію суспільного розвитку. Адже нічого і ніколи не можна визначити наперед, завжди будуть відсутні достатні підстави для того, щоб зробити одно-

значний висновок про майбутній хід розвитку того чи іншого суспільства. Своє вчення про можливість встановлення точного прогнозу майбутнього суспільства К. Поппер визначив як історизм.

Фактично попперівська критика політико-правового вчення К. Маркса стала обґрунтуванням наукової неспроможності більшовицьких інтерпретацій цього вчення і виявлення помилок марксизму. Але жодна подібна критика була не припустимою у тогочасній Європі, оскільки критикувати К. Маркса, соціал-демократів, більшовиків чи будь-яку іншу політичну силу означало допомагати фашистам у їхній боротьбі за світове панування. Лише після окупації Гітлером Австрії у березні 1938 р. К. Поппер вирішив, що може опублікувати книгу «Відкрите суспільство та його вороги» з критикою марксизму, при цьому не сприяючи поширенню фашизму. Мислитель був налаштований рішуче боротися проти тоталітаризму взагалі і проти лівого тоталітаризму в тому числі.

Отже, відзначивши ряд позитивних моментів у Марксових працях, К. Поппер зауважив, що їх значення здебільшого нівелюється його історизмом, який носить економічний характер [7, 95]. Адже К. Маркс розглядав державу і право крізь призму економічних відносин у суспільстві, а тому робив висновки стосовно державно-правових інституцій на підставі тих законів, за допомогою яких досліджував економічні явища як такі. Втім К. Поппер зазначив, що ті закони і методи, які використовуються для пізнання економічних відносин, можуть не давати істинних уявлень про державу і право. І якщо у сфері економіки певні прогнози допустимі та необхідні, то в політико-правовій сфері вірогідність прогнозів буде значно меншою, а їх застосування, як правило, недоцільне, а подекуди і небезпечне.

Наслідуючи метод історизму і не розуміючи наукової методології, дослідники думок К. Маркса втратили здатність до критичного мислення і віру у власні сили щодо змін світу, паралізувавши тим самим боротьбу за відкрите суспільство [7, 207–213]. Істористи розглядають державно-правові інститути суспільства з точки зору їхнього виникнення і розвитку. Вони наполягають на тому, що виникли такі інститути за визначеною Богом чи людиною метою.

Уся система попперівської аргументації положень концепції відкритого суспільства будується на запереченні теорії історизму. К. Поппер довів, що першу більш-менш означену доктрину історизму застосував Гесіод у своєму вченні про загальний напрямок чи тенденції історичного розвитку. На нього, в свою чергу, вплинули східні джерела і Геракліт, який створив теорію мінливості світу, а на її підставі обґрунтував закон долі та зверхності окремих особистостей по відношенню до сукупності інших, а також — тотожність законів природи з правовими законами.

Ідеї історизму мають свої джерела в культурі східних народів [8, 21], які сповідували вчення про визначальну роль долі в житті кожної людини і суспільства. Зі Сходу прийшли ідеї про природну нерівність людей і кастовість суспільства, яке будувалось за певними ознаками залежно від «металу» в крові. Варіанти теорії історизму К. Поппер простежив у працях Дж. Віко, О. Конта, Дж. Ст. Мілля, Г. Гегеля, К. Маркса [9, 229, 234, 253].

Історицизм застосовується членами закритого суспільства, внаслідок чого порушуються права і свободи людини, зникає його творча і соціально-активна частина, що спричиняє уповільнення соціального розвитку. Суспільство такого типу розвивається в рамках численних норм, у яких дуже детально визначені правила поведінки, що пригнічує творчість громадян. Раз і назавжди визначивши для всіх своїх членів зміст і форму їхньої діяльності, закрите суспільство залишається індивідуальним до всіх інших можливих проектів. Своє майбутнє це суспільство визначило, а шлях до нього обґрунтувало, про нього всі знають і до нього всі прагнуть. При цьому коригування встановлених у закритому суспільстві планів розвитку виключається або допускається в мінімальному обсязі і тому не має суттєвого значення для громадян. Таким чином, воно перетворюється на зрозумілу і прогнозовану, а отже, вразливу систему, яка щодня всіма, що намагається її змінити.

Отже, історицизм як метод призводить до побудови утопічних політичних систем. Історицизму протиставляється поняття відкритості суспільства, яке означає множинність можливостей вибору людиною власного життєвого шляху, наявність якої є гарантією відкритості історичного процесу [10]. Тому, не заперечуючи важливість планування для суспільства, К. Поппер наголосив на тому, що плани повинні бути м'якими за структурою для того, щоб їх можна було вчасно змінити, адаптувавши до нових вимог історичного часу. Це можливо успішно зробити за умови, якщо суспільство набуло ознаку відкритості.

Таким чином, двотомна праця «Відкрите суспільство та його вороги» стала основним джерелом інформації про концепцію відкритого суспільства К. Поппера. Ознайомлення з історією створення цієї роботи дало нам змогу краще побачити єдність та композицію твору, а також визначити мотивацію її автора і ключові тези його доводів.

Джерельна база наукових досліджень з історії політичних і правових вчень має вирішальне значення для їх усвідомлення та інтерпретації, з'ясування відмінностей між ступенями розвинутої правового наукового знання, а також для назрілої класифікації правових систем наукових знань і визначення критеріїв їх об'єднання [11, 150]. У зв'язку з чим, окрім зазначеної праці, ми проаналізували зміст інших попперівських робіт: «In search of a better world» (1992), «All life is problem solving» (1999), «Unended Quest: An Intellectual Autobiography» (2002) тощо, а також вивчили праці його послідовників (Р. Дарендорфа, І. Дзарві, Ф. Ейдліна, Дж. Сороса, Ф. Хайека і багатьох інших) та опонентів (А. Бегіашвілі, Л. Данилової, Р. Карнапа, М. Корнфорта та інших), в яких йшлося про основні ідеї концепції відкритого суспільства.

Здійснюючи наше дослідження, ми спробували відчувати себе на місці К. Поппера у добу між двома світовими війнами на території Європи. Це дало нам можливість краще співпереживати і розуміти його психологічні процеси, а також дозволило виокремити елементи попперівської концепції відкритого суспільства і встановити між ними зв'язок. При цьому використання герменевтичного методу забезпечило протидію безнастанному вторгненню романтичного тлумачення досліджуваної нами концепції і скептичної суб'єктивності ви-

значення перспектив її застосування на практиці. Адже цей метод уможливорює виявити, з-поміж інших аспектів попперівської концепції відкритого суспільства, її правовий бік — сукупність тих правових механізмів, що пронизують усю структуру суспільства і забезпечують його відкритість.

Обґрунтовуючи концепцію відкритого суспільства, К. Поппер визначив ворогів відкритого суспільства: окрім вищезгаданого К. Маркса, також Платона і Г. Гегеля, ідеї яких справили найбільший вплив на інтелектуальний розвиток людства, зокрема в частині обґрунтування цінностей тоталітаризму, фашизму та комунізму. Для дослідження вчень цих великих мислителів австрійський теоретик відкритого суспільства скористався методом герменевтики. Він інтерпретував та спростовував думки ворогів відкритого суспільства, пояснюючи механізми, за допомогою яких вони доводили їх істинність. Вивчення попперівських робіт дає підстави вважати, що К. Поппер дотримувався правил інтерпретації: принципу автономії об'єкта, когерентності та актуальності значення [12, 17]. При цьому якщо вирішальну роль щодо можливостей адекватної інтерпретації наукових процесів і явищ відіграє рівень освіченості інтерпретатора [13, 16], то К. Поппер цілком відповідав цій умові.

Інтерпретуючи вчення Платона, К. Маркса і Г. Гегеля, мислитель розглянув зміст низки концептів: відкритого суспільства, демократії, тоталітаризму, державної влади, критичного раціоналізму, соціальної інженерії та історизму, індивідуалізму і колективізму, природу правових та інших соціальних регуляторів тощо. При цьому крізь усю систему його аргументації червоною ниткою проходить концепт демократії та метод соціальної інженерії. Фактично демократичну форму державного режиму він зробив ядром концепції відкритого суспільства. Для нього демократія стала необхідною умовою становлення, перманентного підтримання і відтворення відкритості суспільства. Демократична система забезпечує механізм взаємодії громадян з державою, яка сприймає позитивну активність власних громадян, а вони, в свою чергу, використовують державу як особливий соціально-політичний інструмент, що здатний забезпечити їм нормальне функціонування і розвиток. Перспективою такої взаємодії стає подальше посилення контролю відкритого суспільства над державою.

Основною складовою попперівської концепції демократії, як і всіх інших теорій демократії, є народ, який виступає єдиним джерелом влади у демократичній державі, її будівничим і контролером. У зв'язку з цим актуалізується питання про систему гарантій реалізації народом у цілому і кожним громадянином зокрема своїх прав і свобод. Саме через демократію теоретико-правові аспекти попперівського вчення про відкрите суспільство пов'язані з усіма іншими її аспектами (філософськими, політологічними, економічними). І саме право, як стверджував К. Поппер, в умовах відкритого суспільства здатне забезпечувати необхідну підтримку і перманентне відновлення його демократичності, а, значить, і відкритості.

Таким чином, герменевтичний метод став одним із основних методів як низки робіт К. Поппера, де викладається зміст концепції відкритого суспільства, так і нашого дослідження правового аспекту цієї концепції. Застосуван-

ня цього методу дозволило інтерпретувати думки мислителя таким чином, щоб встановити внутрішню логіку і правові елементи його концепції, характер зв'язків між складовими частинами цілого і необхідність удосконалення правових механізмів підтримання відкритості суспільства. При цьому завдяки герменевтиці вдалося дати таке тлумачення політико-правового доробку К. Поппера, яке відповідає вимогам нашого часу, змінам ідеології і, зокрема, правосвідомості під впливом різних матеріальних (економічних, соціальних, політичних) і духовних чинників розвитку суспільства. Дотримуючись правил герменевтики, ми реконструювали історичний процес формування К. Поппера як ученого і створення ним концепції відкритого суспільства, встановили зв'язки між його автобіографічними даними і змістом цієї концепції.

Література

1. Квіт С. М. Основи герменевтики : [павч. посіб.] / С. М. Квіт. — К. : Вид. дім «КМ академія», 2003. — 192 с.
2. Popper K. Unended Quest: An Intellectual Autobiography / Karl Raimund Popper. — London & New York : Routledge, 2002. — 315 p.
3. Садовский В. П. О Карле Поппере и судьбе его учения в России / В. П. Садовский // Вопросы философии. — 1995. — № 10. — С. 14–26.
4. Поттурпо М. А. Критика К. Поппером научного социализма, или Р. Карпач и его соратники / Марк Амадей Поттурпо // Вопросы философии. — 1995. — № 12. — С. 70–87.
5. Поппер К. «Я был марксистом до 17 лет» / Карл Поппер // Московские новости. — 1990. — 18 нояб. — С. 16.
6. Костенко О. Б. Ставлення гегелівського розуміння діалектики громадянського суспільства та держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Костенко Олександр Борисович. — К., 2002. — 204 с.
7. Поппер К. Р. Відкрите суспільство та його вороги. В 2 т. Т. 2 / К. Р. Поппер ; [пер. з англ. О. Буценко]. — К. : Основи, 1994. — 494 с.
8. Jarvis I. C. Popper's open society after fifty years: [the continuing relevance of Karl Popper] / I. C. Jarvis, S. Pralong. — London & New York : Routledge, 1999. — 217 p.
9. Поппер К. Р. Відкрите суспільство та його вороги. В 2 т. Т. 1 / К. Р. Поппер ; [пер. з англ. О. Коваленко]. — К. : Основи, 1994. — 444 с.
10. Михальченко М. Політичний ідеал відкритого суспільства в умовах «керованої демократії» / М. Михальченко, Г. Дашутін // Вища освіта України. — 2006. — № 2. — С. 5–14.
11. Скакуп О. Ф. Джерельна база наукових досліджень з історії політичних і правових вчень та інтерпретація політико-правового вчення / О. Ф. Скакуп // Вісник академії правових наук України. — 1999. — № 3. — С. 144–150.
12. Оборотов Ю. М. Традиції та новації у правовому розвитку : [монографія] / Ю. М. Оборотов. — О. : Юрид. л-ра, 2001. — 160 с.
13. Берестецька Т. О. Інтерпретація як методологічна проблема гносеології : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.02 «Діалектика і методологія пізнання» / Т. О. Берестецька. — О., 2002. — 19 с.

Анотація

Макаренко О. Л. Застосування герменевтичного методу в дослідженні феномена відкритості суспільства. — Стаття.

Розглянуто питання застосування герменевтичного методу у дослідженні феномена відкритості суспільства. Встановлено, що історичні умови життя К. Поппера вплинули на зміст його творчості. Посилення позицій фашистської та комуністичної ідеологій у 20-40-х роках ХХ ст. в Європі стало основною причиною створення К. Поппером концепції відкритого суспільства. У цій концепції об'єднуються цінності демократії та свободи волі людини, спростовуються постулати тоталітаризму та історизм. Визначені основи роботи, що склали основу дослідження. Роз-

крито механізм роботи правил герменевтики у дослідженні правового аспекту попперівської концепції відкритого суспільства.

Ключові слова: герменевтика; метод; відкритість; відкрите суспільство; право; К. Поппер; історизм; К. Маркс; демократія.

Summary

Makarenkov O. L. Usage of the Hermeneutic Method in Society Openness Phenomena Research. — Article.

The author examines the problems of hermeneutic method usage when studying society openness phenomenon. The author ascertains that historical conditions of K. Popper life influenced his works content. Strengthening of fascism and communism ideology positions in the Europe in 20-40th of XXth century was the main reason why K. Popper created the open society conception. In this conception democracy values and free will are grounded and totalitarianism and historicism refuted. The author determined the main works that formed the basis of the research. It is developed in the article how hermeneutic rules are applied for the research of law aspects in Popper open society conception.

Keywords: hermeneutic, method, openness, open society, law, K. Popper, historicism, K. Marx, democracy.

УДК 340.12:124.5

О. С. Мельничук

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ОСЯГНЕННЯ АКсіОСФЕРИ ПРАВА

Розвиток аксіології права як самостійної сфери знань про цінності в праві за останні роки здійснив значний прорив. Завдяки цьому напряму досліджень не тільки в загальній теорії права, а й філософії права вироблено цілісний інструментарій пояснення сутності та причинності права: сформовано аксіологічний підхід до праворозуміння, статус якого сьогодні деякі дослідники підносять аж до парадигми.

Розробкою проблеми аксіологічного підходу до праворозуміння, а також особливостями буття цінностей в праві займалися такі вітчизняні вчені, як Ю. М. Оборотов, П. М. Рабінович, І. В. Петирло, також «класики» загальнотеоретичної юриспруденції М. М. Алексєєв, С. С. Алексєєв, В. О. Бачинін, Н. Невоські та інші.

Метою цієї статті є визначення класичних і некласичних основ осягнення буття та формування аксіосфери права — основного предмета дослідження правової аксіології.

Незважаючи на новітні розробки у сфері методології пізнання правової реальності, дослідження можливості використання методів та підходів некласичної філософії у праві, актуальними залишаються аспекти використання класичних методів, проблеми їх екстраполювання на сучасну епістемологічну традицію юриспруденції. Це пояснюється, перш за все, тим, що сучасний дослідник повинен бачити не тільки статику та динаміку, але й розвиток — розв'язання суперечностей у самому праві за допомогою критичного аналізу його сучасної структури. В цьому аспекті сприйняття бага-